

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK VE BERLİN DUVARI

Aydınlık Dergisi, 19 Ekim 2008

Yıldırım Koç

İşçi-işveren ilişkileri alanı son derece karmaşıktır. Bu karmaşıklığı gözardı ederek yapılan incelemeler, gerçekliği kavrayamaz. Bizde ve birçok ülkede işçi-işveren ilişkileri tarihleri ve sendikacılık hareketi tarihleri genellikle salt bu alana odaklı olarak yapıldığından, gelişmelerin nedenleri yeterince anlaşılabilir.

Türkiye'de günümüzde işsizlik hızla artıyor. Artan işsizliğe karşı çeşitli önlemler öneriliyor ve hatta uygulanıyor. Ancak bu işsizliğin mevcut düzeyinin ve artışının, işçi-işveren ilişkilerinin dışındaki alanlardaki nedenleri üzerinde yeterince durulmuyor. Örneğin, özellikle tarım sektöründeki özelleştirme uygulamaları incelenmeden, Türkiye'de işsizliğin artışı anlaşılabilir. Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarının anlaşılabilmesi içinse, ABD ve AB emperyalizminin bölgemize yönelik politikalarını anlamak gerekir.

DİSK Tarihi'ni yazarken bu gerekliliği çok somut olarak yaşadık. ABD emperyalistlerinin Türkiye sendikacılık hareketine aktif müdahalelerinde dönüm noktası 1962 yılıdır. TÜRK-İŞ içinde o güne kadar farklılıklarına karşın birlikte yaşamış insanların ayrışmasına yol açacak politikalar da bu tarihten itibaren dış güçler tarafından dayatılmıştır. Diğer bir deyişle, DİSK'in kuruluş süreci esasında 1962 yılında emperyalist güçlerin müdahaleleri sonucunda oluşmuştur. Sovyetler Birliği'nin ve onun denetimindeki Türkiye Komünist Partisi'nin sendikal birliği koruma çabaları ise etkili olamamıştır.

Türkiye'de istihdam ve işsizlik sorununun değerlendirilmesinde Berlin Duvarı'nın özel bir önemi vardır. Berlin Duvarı'nın inşası, Anadolu'nun ücra bir köşesindeki bir köylünün hayatını temelden değiştirebilmiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla başlayan süreç de benzer önemde bir etki yapmıştır.

Berlin Duvarı'nın inşası bizi nasıl etkiledi?

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Almanya dörde bölündü. Bir süre sonra Amerikan, İngiliz ve Fransız işgal bölgeleri birleşti ve 1949 yılında Federal Almanya'yı oluşturdu. Sovyet işgal bölgesinde ise yine 1949 yılında Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni kurdu. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin ortasındaki Berlin'de de ikili yapı vardı. Bir tarafta Batı Berlin, diğer tarafta Doğu Berlin. 1946 yılından 1961 yılına kadar, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden Federal Almanya'ya kaçmak isteyenler Doğu Berlin'e gelirler ve kolayca Batı Berlin'e geçerlerdi. Oradan da uçakla Federal Almanya'ya götürülürlerdi.

Bu yıllarda Federal Almanya'da ABD desteğiyle çok hızlı bir sanayileşme yaşandı. Bu hızlı sanayileşmenin gereksinim duyduğu işgücü, Doğu Berlin'den Batı Berlin'e kolayca kaçan insanlardan sağlandı. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden yılda ortalama 250 bin Doğu Alman bu yoldan Batı'ya sığınyordu. Demokratik Alman Cumhuriyeti insanları eğitiyor ve yetiştiriyor, ardından da Batı'ya kaptırıyordu.

Bu insangücü kanamasının dayanılmaz boyutlara ulaşması ve 1960-1961 yıllarında Sovyetler Birliği – ABD ilişkilerinde görülen gerginlik sonucunda, 1961 yılında Batı Berlin'in etrafında kısa süre içinde bir duvar inşa edildi ve çok sıkı güvenlik önlemleri alındı. Doğu Berlin'den Batı Berlin'e kaçış durdu. Alman sanayicileri özellikle ucuza çalışmaya razı işçi ihtiyacı içine girdi. Bunun üzerine Türkiye ile bir işgücü anlaşması imzalandı ve 1973 yılına kadar 1 milyona yakın vatandaşımız başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine gitti. 1960'lı yıllardaki Almancıları hepimiz hatırlarız. Gençler de o yıllarda çekilmiş filmlerden bilirler. Başlarında tüylü Bavyera şapkaları ve ellerinde transistörlü radyolarıyla, orada yaşadıkları ezikliği ve sömürüyü gözlerden gizlemek için hava atarlardı. Sanki orada para

süpürüyorlar, o kadar kolay para kazanıyorlar gibi bir hava yaratılırdı. Böylece, 1961 yılında inşa edilen Berlin Duvarı, Türkiye’de son derece önemli etkilere yol açtı. 1960’lı yıllarda Türk ekonomisinin ihtiyaç duyduğu dövizin bir bölümü, Almanya’ya geçici olarak gittiğine inanan işçilerimizin gönderdikleri paralarla karşılandı. Gönderilen bu paralar, Türkiye’deki mülksüzleşme sürecini bile yavaşlattı. Türkiye’den mal-mülk sahibi olmadan Almanya’ya gidenler, bir süre sonra tarla, dükkan, ev sahibi oldu. Türkiye’de işsizlik azaldı. O yıllarda gerçek işçi ücretlerinin artmasında, işgücü piyasası üzerindeki baskının Almanya’ya gidenler sayesinde azalmasının da etkisi oldu. Sendikaların bu yıllarda güçlenmesinde yurtdışına işçi göçü de bir etmen olarak dikkate alınmalıdır.

1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla başlayan süreç sonrasında ise Türkiye’ye yaklaşık 1 milyon yabancı kaçak işçi geldi ve Türkiye’de gerçek işçi ücretlerinin düşürülmesi ve sendikasızlaştırma süreçlerini hızlandırdı.

İşçi-işveren ilişkileri ancak küresel ve ulusal düzeylerde siyasal, toplumsal ve ekonomik süreçlerin incelenmesiyle anlaşılabilir. Bu bakış açısı eksikse, analizler de eksik olmaya mahkumdur.